Кои са всъщност кукерите?

Новини | Култура | на 30.01.2023 06:00 | от Зорница Христова

Защо говорим за това?

Защото точно сега приключва Международният фестивал на маскарадните игри "Сурва", в който кукерите имат най-централна роля!

Точно в неделя в Перник приключи Международният фестивал на маскарадните игри "Сурва". Тази година за първи път празненствата продължиха цели три дни! По улицата на града шестваха маскирани хора. Освен български кукери от най-различни краища на страната идват групи от Гърция, Румъния, Сърбия, Италия, Словения, Албания, Северна Македония, Черна Гора и Хърватия...

Защото кукери има из цяла Източна и Централна Европа!

Но... чакайте малко. Тези празненства са наистина много впечатляващи, но какво са всъщност кукерите?

За това ще ни разкаже новата книга на Станка Желева и Димитър Василев

Кукерите са маскирани мъже и жени. Те съществуват от стари времена и се срещат в различни краища на България. Както видяхме - и в други страни.

Те се движат заедно и "играят" - тоест танцуват или участват в нещо като представления.
Това се случва през два периода.

Първият е през зимата - от Рождество Христово (Коледа) до Водици. Вторият е от Сирни Заговезни до седмицата след Великден.

Ето какво се разказва в книгата на Димитър Василев и Станка Желева:

"Днес знаем, че след зимата ще дойде пролетта, а след нея лятото, но едно време хората са вярвали, че това няма да се случи, ако не го предизвикат. Студената и страшна зима, символ на тъмнината и смъртта, няма да отстъпи място на зелената събуждаща се природа през пролетта... Затова маскираните, чрез своята тайнствена сила и магични действия, събуждат природата за нов живот и предизвикват плодородие. За да може маскираният да има магическа сила, той трябва да има вълшебно облекло - маска, звънци, дрехи, а понякога и някакво оръжие".

Най-важният елемент е, разбира се, маската. Намираш кукерските маски за страшни? Нищо чудно. В книгата четем, че много често самите хора са се страхували от маскираните, наричали ги "страшилища" и извършвали специални обреди, така че маскираните да не се превърнат наистина в демони. Освен маските много важен елемент били звънците. Те помагали да се прогонят всички "лошотии и нечисти сили".

Облеклото било от обърнати наопаки кожи на животни и никога - от обичайните дрехи на самия маскиран. Нали всичко в света на празника било преобърнато!

И какво правели маскираните? Играели хоро. Това се случвало почти навсякъде. Обхождали къщите една по една, за да носят здраве и добра реколта. А после танцували в средата на селото.
Въпреки тези общи неща обаче кукерите са различни в различните части на България.
Дори имената им са различни!

На някои места им казват "сурвакари" (обаче са си различни от децата сурвакарчета!). Другаде - "бабугери" или "чауши". В Широка лъка - "песяци". А в Калипетрово - "кукове"!

Ако се зачетеш, ще видиш и колко разнообразни са ритуалите в различните области. Ще разбереш например къде маската има три рога от дървени пръчки, окичени с цветни пера. Къде лицата не са закрити с маски, а са зачернени със сажди. Къде на главата се носи висок-висок калпак с шарена украса. И къде задължително се слагат огледалца и пискюли.

Ето някои от кукерите, нарисувани в книгата:

КУКОВЕТЕ ОТ КАЛИПЕТРОВО

В района Силистренско в по-стари времена са играли много маскирани, които имат много сходства с тези в Югоизточна Тракия и били наричани кукове. Калипетровските кукове се появяват на първия ден след Месни Заговезни, наричан още Куковден. Те са облечени в женско облекло, носят бяла риза, гюслюк (женско елече), двуката престилка, а едно време цял фустан и червен пояс. На пояса се закрепят три големи дрънкала (звънци), два отпред и един отзад. Маската се нарича гугла, която има три рога направен от дървени пръчки, окичени с множество цветни пера, нос от кратуна, брада от кози косми и в по-ново време изкуствени цветя. На гуглата отзад виси конска опашка, а по-късно се добавят шарени ленти. В ръцете си носят дървени пръчки с две куки.

ЧЕРНИТЕ КУКЕРИ ОТ ВЕСЕЛИНОВО

Веселиновските кукери носят гугла от козя кожа на главата, обуват вълнени тумани (чора-пи) на краката, обличат се в два женски фустана (тип поли), като единия се нахлузва през главата и остава като горна дреха на раменете. Лицата им, като при белия кукер, не са закрити с маски, а са начернени със сажди, затова те са известни с името "Черните кукери".

ДЕРВИШИТЕ ОТ ПАЗАРДЖИШКО

Географски Пазарджишкият край може да се определи като смесен район откъм календарното позициониране на маскираните. В някои от селата те се появяват през студените зимни дни (1 януари, 7 януари, 14 януари), а на други места, през пролетния цикъл на Сирни Заговезни. В този край маскираните предимно се наричат дервиши.
Дервишите от с. Лесичево се появяват на Сирни Заговезни, а денят носи и името Дервишовден. Облечени са в кози кожи с дълги косми. Маската е направена от кюляф, стигаща до кръста и преметната през главата и парчета плат на лицето, наричани очила. На кръста носят задължителни звънци, които да разклащат и звънят. Дервишите са въоръжени с дървени саби, с които удрят хората за здраве, а дървета и животни „здрависват" за плодородие.

БРАЗАЯ

Причудливо същество се появява по време на мръсните дни в Добруджа. Нарича се бразая и обикаля домовете на хората в Силистренско, Тутраканско и Русенско. Произходът му е древен, някъде отвъд р. Дунав, а бразая е стара дума, която се използва за животни с петна. Бразаята е фантастично животно с голям птичи клюн и рога, богато накичено с вълнени китки, многоцветни панделки и звънчета по рогата, а тялото му е от черги и чулове, върху които има бели кърпи. Маската се нарича калак, а голямата дървена човка на нея трака и издава шумни звуци, чрез които гони всякакви лошотии.
На Бъдни вечер заедно с няколко ергени от селото и музикант, бразаята започва да посещава домовете на хората, където под музикален съпровод играе магически танц за здраве и берекет, гони злите сили и пречиства къщите.
Където завари мързелива и нескопосани моми, бразаята ги разнасяла из цялото село, а трудолюбивите и сръчните възхвалявала и благославяла, за да знаят всички, че това са най-добрите моми за женене

Ще разбереш и за други свръхестествени персонажи от кукерските игри - за "булката и зетя" (ще ти издадем тайната - ролята на "булката" също се играе от мъж), за "свещеника", за "мечката" и "мечкаря" ("мечката" е някой здрав момък) и за Бразая - причудливо същество в Добруджа. Ето какво четем в книгата: "Бразаята е фантастично животно с голям птичи клюн и рога, богато накичено с вълнени китки, многоцветни панделки и звънчета по рогата", а тялото му е от черги и чулове, върху които има бели кърпи. Маската се нарича калак, а голямата дървена човка на нея трака и издава шумни звуци, чрез които гони всякакви лошотии".

Интересно, нали? Искрено ти препоръчваме да прочетеш тази книга и да запомниш интересни факти от нея. А защо не и да поизпиташ възрастните, които не одобряват празнуването на Хелоуин, дали наистина познават добре нашите си, български маскарадни обичаи?
Какво ли ще се получи?

Въпросника към тази статия можеш да решиш онлайн на:
/book/2761-kukeri-i-survakari-ot-stanka-zheleva-i-dimitar-vasilev

Сканирай този QR-код и влез директно във въпросника ->

©"Вижте" е издание на Фондация Гутенберг 3.0. Всички права са запазени